

UŽIVAJ U SVAKOM TRENUTKU

**UŽIVAJ U SVAKOM
TRENUTKU**

Uvod

Južni region, posebno grad Prizren, ima impresivnu istoriju tradicionalnih zanata ili rukotvorina. Biti grad gde se različite kulture i religije prepliću kroz vekove, naravno, i rukotvorine su zauzele značajno mesto u životima stanovnika i takođe su se i veoma razvile. Treba se svakako izdvojiti filigran, (zanat) najrasprostranjeniji, najpopularniji i gotovo jedini koji je i danas nastavio da opstaje. Šta više, ostao je kao jedna od najatraktivnijih zanatskih delatnosti korisnih za lokalno stanovništvo. U katalogu su izabrani da budu obuhvaćeni samo neki tradicionalni, najrasprostranjeniji i najpoznatiji zanati, kao i najznačajnije igre

U pogledu festival oni su sada već uspeli da zauzmu neosporno mesto u kulturi cele zemlje. Oni utiču na različite oblasti umetnosti i mogućnost su za razvoj umetnosti u zemlji, ili za privlačenje turista i da učine da oni upoznaju i uživaju u kulturu zemlje. iznad svega, ovde moramo izvojiti Dokufest, kao jedan od najvažnijih i najpopularnijih festivala u gradu Prizrenu i na čitavom Kosovu, u kome nastavljaju da učestvuju razni konkurenti sa svojim filmovima iz celog sveta.

Pored toga, ovaj vodič pruža tačne adrese gde i kako da uživate u noćnom životu grada i važne informacije koje su vam potrebne sve dok ste ovde.

TRADICIONALNI ZANATI

ZLATARSTVO

Filigran je jedan od zanata koji je napravio istoriju u Prizrenu, i istovremeno je Prizren učinio poznatim. Danas zlatari prave nove modele od zlata i srebra, u skladu sa novim zahtevima kupaca. Pored privatnih radnji, nakit se proizvodi i u fabrici "Filigran" koja je osnovana 1946. godine.

TERZIJE - KROJAČI

Sa jednom iglom, koncem i od uvrnutih gajtana (pletunica) na crvenoj, plavoj, crnoj ili žutoj čoji su šili narodnu nošnju: duge haljine dolame, mitane, džamadane, košulje itd, od somota ili svile. Odeća je uglavnom vežena sa zlatnim, srebrnim ili svilenim koncem.

PUŠKARI

Pištolji, mačevi i brijачi su izrađivani tehnikom pobijanja, prosipanja, gravure, savatit, filigran tehnikom I tehnikom granulacije. Ukrašavani su zlatom i srebrom. Po starosti duge puške i kubure su se uglavnom proizvodile u XVIII I XIX veku.

DRVOREZBARI

Izrađuju sanduke od drveta, ukrasne kutije, vretena, ramove, uzorke za unutrašnjosti kuća itd. Mnogi primerci za unutrašnjosti kuća, uklesani u drvetu, više ne postoje kao rezultat rušenja tradicionalnih starih kuća.

TKANJE I VEZ

Modeli su stvarani, bazirajući se, pre svega, na prirodnom obliku cveća i njihovih listova (ruža, lala, ljubičica, zumbula i karanfila). Geometrijske dekoracije su bile uglavnom u obliku kruga, trougla, kvadrata i sitnih rombova u obliku mreže, itd. Među zoomorfnim motivima su se dopadale ptice, zmiје i fazani u prirodnom ili šematskom obliku.

SARAČI – KOŽARI

Pravili su od kože kaiševe, uske muške pojaseve sa kopčom, kolane za metke, “krigali” mokasine, izrađene od kože bivolice. Takođe su izrađivani i kompleti za konjska sedla i kočije: sedlo reda bašibozuk, navučeno blangom ili roganom; “čibuk” sedla, kuskun sedlo, itd.

GRNČARI

Jedan od najpoznatijih karakterističnih proizvoda ovog zanata su bile akustične cevi. Pored njih su se proizvodile i zdele za med, pekmez, maslac različitih dimenzija itd; tave; krčevi za vodu; saksije za cveće itd. Specifično je bilo posuđe za pranje šoljica, koji su imale oblik činije.

KOVAČI

Proizvodili su razne poljoprivredne alatke i alatke za upotrebu u svakodnevnom životu: pegla za peglanje, maše, lopate, oslanjače za drva u odžacima, ražnjeve sa nosačima, držače za lampe (asmalamba), dugmad za dekoraciju vrata, kvake i čekiće za vrata, zvezde za kvake i čekiće, parmakluge (rukohvate) za prozore i stepenice, lance, ovratnike za pse, gvozdene ograde.

KAZAZI – TEKSTILNI UKRASI, KONCI, DUGMAD

Izrađivali su: svilene tkanine; platno od pirindžika; prekrivače za kolevke i stolove, velove za neveste, pojaseve tarabulus; povezače (čaršafe katoličkih žena koji su služili za šetnju); riza čuture, ukrašene tirom (boljim predivom – od dvostruko upletenog pamuka) za veridbe i za pozivanje na proslave; skutače i kecelje različitih modela, čaršave za sahranjivanje hrišćana: marame za pojaseve tarabulus, obične ili ukrašene.

TRADICIONALNE IGRE

PEHLIVANI

Ova sportska igra ima takmičarski karakter u sportskom rvanju. Igra se u Opoji, Gori i Lumi. Ima karakter eliminisanja i kategorisana je prema rangiranju. Međunarodna igra takmičarskog karaktera. Igrači, pored sportskog plašta u struku, ostatali goli deo tela mažu sa uljem i pre početka rvanja vrše ritualno predstavljanje u okruženju gledaoca. Takmičenje se održava

u toku majskih praznika.

KONJSKE TRKE

Bio je veoma raširen sport u regionu Gore koji se odvijao na svadbama bogatih porodica. Prvo mesto je nagrađivano sa jednim volom, ovnom ili ovcom. Vlasnik venčanja je na rogovima vola i ovna vezivao traku na kojoj je bio prikačen otomanski zlatnik.

„KAPUČA“ (KAPE)

Igrale su dve grupe sa po šest ili više osoba, do 12 njih. Pre žreba, dva majstora su birala timove. Poeni tokom utakmice su se nazivali koze „dhitë“. Prvi tim koji bi napravio 101 kozu bio bi pobednik. Pobednici, igrajući, pevaju gubitnicima razne pesme, koje tradicija poznaje kao pesme kapa.

BACAČI KAMENA

Obično je to bila pastirska igra. Kamen koji se podiže teži do 7.5kg. Načini bacanja kamena, sa ručnim dlanom podignutim iznad glave; sa obe ruke i baca se nazad između obe raširene noge; hvata se kamen sa obe ruke, stoji se samo na jednoj nozi i baca se u stranu; sa obe ruke kamen se baca iznad glave.

BZZZ

Igraju 3 do 10 osoba. Žreb određuje osobu koja će ući u igru okrenut između ostalih. Jedna od okolnih osoba, tako što će govoriti bzzz, će pogoditi u šaku igrača u igri. Svi zajedno pokušavaju da ga zabune sa prstima usmerenim ka njegovom licu, sa nezaustavljivim Bzzz, kako on ne bi pogodio ko ga je udario. Promena se vrši tek nakon što se pogodi ko ga je udario.

“GUXHAZ”(GUDŽAZ)

Pastirska igra. Po jedan štap za svakog igrača; jedna drvena lopta koja je nazvana gudža. U sredini polja se nalazi „badža“ oko nje, na udaljenosti od 2 do 3 m, mesta koje su brojčano za jedan manje od broja igrača, jer bi jedan od njih trebalo da izađe iz igre posle gudže gde bi trebao da uputi loptu u badžu (otvor), čuvanu od strane igrača i da trči i zauzme jednu od tačaka. Onaj kome se zauzme mesto, izbacuje se van igre posle gudže

“SHKODRAZ “(ŠKODRAZ)

U igri učestvuje 4, 6, 8 ili čak 10 osoba. Pre nego što igra počne, baca se žreb da bi se odredili ili nosioci i konjanici, koji su se postavljali dva po dva okrenuti jedni naspram drugih. Jedan od nosioca, ima naspram sebe loptu, koju baca svome drugu, koji mora da je dočeka, da lopta ne padne na zemlju. Promena se vrši kada lopta padne na zemlju. Postoje pravila o stavu nosioca, u protivnom će biti kažnjeni.

FESTIVALI-SAJMOVI

DOKUFEST

Međunarodni festival dokumentarnog i kratkometražnog filma, Dokufest, počeo je 2002. godine sa prikazivanjem 20 filmova, uglavnom, sa Kosova i iz susednih zemalja u jedinom bioskopu u Prizrenu. Festival je svake godine beležio porast broja prikazanih filmova, radionica, debata i posetilaca. DokuFest se takođe angažuje na realizaciji projekata koji se odnose na proizvodnju dokumentarnih filmova o ljudskim pravima i na promovisanju ljudskih prava i demokratskih vrednosti preko filma. Njegova misija je bila da promoviše umetnost, kulturu i obrazovanje kroz organizaciju kulturnih manifestacija, kao što je održavanje festivala dokumentarnog i kratkometražnog filma, izložbi fotografija, izložbi slika. Poznat je po improvizovanim bioskopima.

SCULPFEST/SCULP'ICE

SculpFest je međunarodni festival skulpture. Organizuje se svake godine u Prizrenu. Ima alternativni pristup prema umetnosti i kulturi i posebno prema načinu kako oni treba da budu u službi opšte društvene emancipacije. Stvara prostor za korišćenje umetnosti kao oblika izražavanja i uticaja u važnim društvenim procesima.

FESTIVALI STRIPA I KARIKATURE

Organizuje se svake godine u gradu Prizrenu, od strane Udruženja Kosovskih strip umetnika Dženet Comics, koje je jedino udruženje stripa na Kosovu. Udruženje se bavi organizacijom festivala, objavljivanjem strip časopisa i raznim aktivnostima u ovoj oblasti.

DJEČOVLJEVI SUSRETI

Đečovljevi susreti predstavljaju književno-literalni događaj koji se održava već 43 godine u Zjumu, Has. Ovaj kulturni događaj okuplja pesnike, pisce, glumce, političare, intelektualce sa sve četiri strane zemlje i organizuje se u čast velikog patriote albanskog naroda, Štjefena Đečovija.

ZAMBAKU I PRIZRENIT (PRIZRENSKI LILJAN)

Gestival staro-gradskih pesama „Zambaku i Prizrenit“ je osnovan 1986. godine. Jedini je kulturni događaj koji neguje građanski muzički žanr, kao što su balade, šansone i serenade. Festival se održava svake godine početkom jula meseca, i na njemu se interpretiraju pesme na albanskom, turskom i bosanskom jeziku.

HAS ODJEKUJE

Je festival folklor, održava se svake godine u selu Đonaj, 15 km severozapadno od Prizrena. Oko 20 kulturnih ansambala iz cele zemlje se okuplja da svira muziku i igra igre. Manifestacija se održava na otvorenom prostoru na "Brdu pomirenja" i okuplja svake godine oko 10.000 posetilaca sa Kosova i iz regiona.

NGOM FEST

Prvo izdanje je održano u junu 2011. godine. Na njemu učestvuju bendovi iz različitih zemalja. Tematski događaji tokom festivala promovišu rešavanje različitih društvenih i kulturnih problema i vršili su upoznavanje građana sa problemima koji zaokupljaju mlade i društvo u celini.

SANATLA UYANMAK (BUDŽENJE SE UMETNOŠĆU)

Tradicionalni festival "Budženje sa umetnošću" je kulturna manifestacija turske manjine. Počela je 2002.godine. Njegov karakter je vezan za nauku, kulturu i umetnost na Balkanu.

SAJAM RUKOTVORINA

Sajam rukotvorina i ručnih radova se održava u Prizrenu, u organizaciji Odeljenja za turizam i regionalni razvoj. Učestvuje oko 60 izlagača sa Kosova i iz regiona. Održava se u junu mesecu i namerava da doprinese turističkoj ponudi Prizrena i povećanju broja turista u Prizrenu.

40 BUNAR FEST

Na ovom festivalu prezentacija je slobodna. Aktivnost je vezana za spuštanje s'raktorskim gumama i kanuima preko Bistrice. Reka je hladna i opasna, tako da je potrebna dodatna oprema. Kaciga je veoma potrebna. Isto tako je i lifejacket vema potreban.

TAKMIČENJE PEHLIVANA

Tradicionalno takmičenje pehlivana se organizuju svake godine u Dragašu (Šar). Ovaj oblik rvanja u ovom regionu je ostao još od vladavine Turaka i izgnanstva stanovništva u različite zemlje sveta. Ovo takmičenje se organizovalo za vreme verskih praznika i porodičnih slavlja (svadbe i obrezanje).

TOUR TASTE

Prvi gastronomski festivala "Tour Taste" je organizovan u Prizrenu u okviru projekta "Razvoj tipičnih gastronomskih proizvoda od interesa za turizam u ekonomskom regionu na jugu Kosova - TourTaste". Na ovom festivalu lokalni građani, međunarodni gosti, domaći i strani turisti imaju priliku da probaju hranu i upoznaju kulturu Južnog Kosova.

DANI EVROPSKE BAŠTINE

Organizuje se još od 2006. godine. Ističe lokalne veštine i tradiciju, arhitekturu i umetnička dela. Veći cilj je da okupi građane različitih kultura i jezika. Aktivnost uključuje autobus evropskog nasleđa, šetnju sa biciklima, promovisanje standarda Evropske konvencije za zaštitu nasleđa, koncerate i plesove, paradu folklornih ansambala.

OLD TIMER FEST

Klub je osnovan pre nekoliko godina, a sada ima oko 25 članova, sa 32 vozila koja su proizvedena pre najmanje 40 godina. Na trgu Šadervan u Prizrenu se na kraju maja meseca svake godine okupljaju strastvenici klasičnih automobila sa Kosova, iz regiona i sveta.

PARADAJZ FESTIVAL

Ova vrsta jedinstvenog festivala na Kosovu se organizuje u opštine Mamuša. Održava se 23. jula. Podsticanje poljoprivrednika da povećaju produktivnost i kvalitet paradajza jeste i dalje ostaje jedan od ciljeva ovog festivala.

ROK N'RRUSH - (ROK U GROŽĐU)

“Rockn’Rush” je godišnji trodnevni festival koji se organizuje u Orahovcu. Okuplja rock grupe iz svih krajeva Kosova i regiona.

FESTARI

Zvanični praznik mladih i svih građana opštine Suva Reka. Spaja hiljadugodišnju tradiciju područja u proizvodnji vina sa umetnošću, kulturom, sportom, kao i stvara bliske veze među ljudima, za promovisanje najboljih vrednosti. Pre 13 godina mu se pridružila i likovna kolonija.

SAJAM CVEĆE

Je tradicionalna manifestacija koja se organizuje svake godine u Prizrenu u maju mesecu, od strane Direkcije za turizam i ekonomski razvoj

UŽIVAJ U SVAKOM TRENUTKU

Izdavac: EC Ma Ndryshe i šest opština u prizrenskom regionu

Urednick tim: Arben Idrizi (urednik), Vesel Hodžaj i Hekuran Kabaši (istoricari), Margarita Azizi (Istraživanje), Samir Karahoda (fotograf)

Dizajn, slaganja i štampanje: Scards (www.scards.com)

Prevod: CITS

Ova publikacija je realizovana kao deo projekta “Podrška sektoru turizma u južnoj ekonomskoj regiji”, koji je finansijski podržalo Ministarstvo spoljnih poslova Finske u okviru projekta “Podrška trgovini”, koji je sproveo Program Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP).

Sva prava su rezervisana©

Prizren, Kosovo, 2015.

